Marie Antoinetta: Soumrak rozmařilosti

Juliet Grey

MARIE ANTOINETTA:

SOUMRAK ROZMAŘILOSTI

JULIET GREY

2013

DOMINO

Copyright © 2012 by Leslie Carroll
Translation © 2013 by Tereza Horáková

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část tohoto díla nesmí být reprodukována ani elektronicky přenášena či šířena bez předchozího písemného souhlasu majitele autorských práv.

Z anglického originálu DAYS OF SPLENDOR, DAYS OF SORROW, vydaného nakladatelstvím Ballantine Books, New York 2012, přeložila Tereza Horáková
Odpovědná redaktorka: Karin Lednická
Jazyková redaktorka: Lenka Vymazalová
Sazba a obálka: Dušan Žárský
Vydání druhé, v elektronické verzi první
Vydalo nakladatelství DOMINO, Na Hradbách 3, Ostrava 1, v březnu 2013

ISBN 978-80-7303-839-7

Pro MZR…

Tvůj návrh změnil běh mého života.

Merci mille fois.

Všechny královny by se měly podobat manželkám Ludvíka XIV.
a Ludvíka XV., jež neznaly jiné vášně než konání dobra…
Královna, která nosí korunu jen pro své pobavení,
je zhoubou lidu, jenž za to bude muset zaplatit.

Anonymní nepřítel Marie Antoinetty, jaro 1774

PROLOG

21. ČERVNA 1786

Toho dne slunce vrhá nejdelší stíny. Na dlážděném nádvoří Justičního paláce jsou však ještě hrozivější kvůli lešení, jež tu vztyčili o dva dny dříve, aby se stačil shromáždit ohromný dav vybavený přikrývkami a dostatkem sýra, chleba a laciného vína. Někoho na Cour de Mai přilákalo tukání tesařů, kteří z dřevěných prken stloukali vyvýšenou plošinu, jež už sama o sobě věstila cosi vzrušujícího. Nic tak neodpoutá mysl od prázdné kapsy či kručícího břicha jako veřejné představení, a vlastně ani nezáleží na tom, kdo se objeví na pódiu.

Další diváci přesně věděli, na co a na koho čekají, přestože úředníci odmítli oznámit datum a čas spektáklu, aby zabránili shromáždění chátry. Zástupci soudního dvora se ovšem měli řádně zamyslet, neboť dosáhli pravého opaku.

V úzké cele v Conciergerie se vězeňkyně probudila už za úsvitu na slamníku, jenž jí slouží za lože, žaludek sevřený očekáváním, podpaží zvlhlá potem. Přestože se spřátelila se svými žalářníky madame a monsieurem Hubertovými, odrazila jejich úskočné dotazy na svého manžela a milence. Pro tuto chvíli se nesoustředí na jejich, nýbrž na svůj osud. Také ona slyšela stloukání, avšak doufá, že bylo zbytečné, že se objeví *lettre de cachet*, jenž ji vykáže do vyhnanství v nějakém vzdáleném kraji či ji na zbytek života pošle do kláštera. Až dosud se domnívala, že by nesnesla osamělost a pokrytectví života mezi zbožnými kajícnicemi stejného pohlaví v podmínkách ne o mnoho lepších, než jaké zrovna zakouší z rukou státu.

Ze stavu na rozhraní spánku a bdění ji hrubě vytrhlo bouchnutí obušku na dřevěnou záklopku, zakrývající zamřížované okénko ve dveřích. Tabulka jí zajišťuje alespoň špetku soukromí před pátravýma očima vězeňských stráží. „*Allez vous*," poroučí nevrlý hlas.

Nic víc? Žena se z tónu těch dvou úsečných slov pokouší odhadnout svůj osud. Slyšela snad náznak veselí? Možná se v následujících hodinách dočká propuštění! Třeba nepůjde do kláštera. Snad by mohla ujít trestu. Lid – lid věří v její nevinu. U soudu to vyčetla z tváří diváků, kteří očekávali zproštění obžaloby. Možná ty tři týdny, které strávila v kamenných zdech Conciergerie, úřady dostatečně uspokojily.

„Oblečte se. A pospěšte si." Strážný postává před celou. Bosá vězeňkyně cupitá po chladné hliněné podlaze ke dveřím, stoupne si na špičky, odsune záklopku a vykoukne mřížkou na vojáka. Muž v úsklebku odhalí tabákem zahnědlé zuby. „*Bonjour, ma belle*." Lichotí jí, sama dobře ví, že ve třiceti letech je spíše statná než krásná.

Ze slušnosti spustí záklopku zpět přes mřížku a dopřeje si jen malou škvírku, jež na ni vrhá světlo, zatímco provádí očistu u jediného vybavení cely, stolku na kozách a židle s opěradlem s vodorovnými příčkami. Opláchne si obličej, *poitrine*, podpaží a klín vodou, jež stála celou noc v porcelánové míse. Sundá si noční čepec a projede prsty zacuchané hnědé kudrliny. V záchvěvu marnivosti si do obou uší nasadí zlaté kruhy, což jí propůjčí vzhled vzdorovité *gitane*. Když se na sebe zadívá do střepu zrcadla, je potěšená. Poté si rychle natáhne punčochy, upevní je podvazky na černých stuhách, vklouzne do ošlapaných kožených střevíců, přes košili navleče šněrovačku a vepředu ji pevně uváže tak, že se jí ve výstřihu jednoduchých ranních šatů, jež si spěšně obleče, vyzývavě rýsují ňadra. Přes útlá ramena si přehodí vlněný plášť barvy zaschlé krve lemovaný stříbrným *passementerie*. Odsune dřevěnou záklopku. „*Suis prête*," oznamuje. „Jsem připravená."

Strážný poručík Gabin, který vypadá zlověstně v uniformě s hlubokou modrou kápí, jež stíní jeho rysy, odstrčí závoru železných dveří a vede ji dolů po příkrých točitých schodech, kudy žena každé ráno chodí s Hubertovými na snídani – šálek čokolády a okoralý chleba. Muž vstoupí do místnosti naproti bytu žalářníků. Žena se

drží těsně za ním a následuje ho, ale sotva projde otevřenými dveřmi, slyší, jak se za ní zabouchly. Hlasité zapadnutí železné závory ji uvězní v místnosti, jako by byla nějaké zvíře, jež je potřeba zavřít do klece.

Se staženým hrdlem se otočí po zvuku, ovšem dva četníci ji chytí v podpaží a zase s ní brutálně smýknou zpátky. Špičkami nohou drhne o kamennou podlahu a kope věznitele do holení, přesto ji vlečou do přilehlého archivu, kde jí muži spoutají ruce i paže provazem. Nezacpali jí však ústa, a tak po nich plive kletby jako zvratky, nadává jim do mizerů a zkurvysynů, ale uráží ji, že se její úzkosti jen vysmívají.

Kroutí hlavou ve snaze vypátrat nějakého zastánce, její pohled se zastaví na zádumčivé tváři a hřmotné postavě dvorního písaře monsieura Bretona a rázem si vybavuje rozhovor se svým věznitelem. Monsieur Hubert jí oznámil, že zapisovatel dnes ráno přečte oficiální oznámení o trestu. Kdyby ji chtěli zprostit viny, jistě by s ní nezacházeli tak hrubě. Jakmile si uvědomila, co se chystá, od kamenných stěn a sloupů se odrážely její úzkostné výkřiky.

„*Non, non*, nebudu poslouchat ten proklatý verdikt! Odmítám pokleknout a vyslechnout rozsudek zkorumpovaného soudního dvora, který se nechal podplatit, aby rozhodl proti mně!“

Sotva jí slova splynula ze rtů, mučitelé se ji pokoušejí srazit na kolena. Je však odhodlána se jim vzepřít a je daleko silnější, než předpokládali. Bije se ze všech sil, dokud ji nechytí za lokty a nezůstane viset mezi dvěma strážci jako neposlušný spratek. Nohy, jimiž vztekle kope pod sukní, se bezmocně komíhají ve vzduchu.

Slova monsieura Bretona nebyla slyšet, přehlušily je výkřiky obviněné. Po zápase s četníky zůstává vyčerpaná, a když ji vlečou ze dveří na nádvoří ozářené jasným sluncem, je už z křiku skoro ochraptělá. Přes hlavu jí přehodí oprátku a přivážou ji do povozu, který ji dopraví na popravčí lešení jako dobytek na trh.

Jaký dav se shromáždil, aby byl svědkem jejího ponížení! Kdyby měla volné ruce, zaclonila by si oči před sluncem. Hleděla by na střechy a do oken domů na protější straně *rue*, neboť v každém *fenêtre* se ke sklům tisknou lidé a zírají na ni. Nejde jen o chátru, lůzu z hlavního města, jež se slézá, aby viděla její zahanbení, ale

i o příslušníky šlechty, z níž pochází, o aristokraty, již za to privilegium bohatě zaplatili. Díky slunci tedy žena netuší, jak rychle byla vyprodána nejlepší místa v domech, odkud se dá sledovat výkon trestu, nevšimne si pěkně oblečeného gentlemana, který stojí u jednoho z oken ve společnosti zvláště přitažlivé mladé dámy. Kurtizána se zády pevně tiskne k jeho trupu a stehnům, zatímco muž si roztržitě pohrává s jejími ňadry pod modrým hedvábným živůtkem. V druhé ruce třímá vévoda de Crillon lorňon, jenž se obvykle užívá na opeře či baletu, dnes však poskytuje lepší výhled na obviněnou a její veřejný trest.

Dole se stíny dlouží, blíží se poledne. Povoz zastaví u paty popraviště a dva četníci v modrých pláštích vyvlečou obviněnou po dřevěném schodišti na pódium, kde už čeká *bourreau*, kat. Žena sebou zmítá na každém kroku, a tak několikrát málem ztratí rovnováhu. Když dospějí na vrchol, prohlíží si dav, pátrá po přátelské tváři mezi tisícovkami brunátných obličejů a širokých úšklebků, mezi nesčetnými dětmi, které se tisknou ke vstupním branám a železnému zábradlí s pozlacenými špičkami, jež lemuje nádvoří.

„Zachraňte mě!“ vzývá je. „Zachraňte nevinnou ženu, potomka někdejších francouzských králů!“ Z očí jí čiší panika, škube sebou ve snaze vymanit se z pout. Vzduch prořezávají její zoufalé výkřiky, avšak lidé – krajané, které v posledních letech bláhově měla za přátele – se přišli bavit.

Jako kouzelník odhalující iluzi rozvine *bourreau* na stole černé sametové plátno a obviněná žena při pohledu na mučicí nástroje vychrlí další proud nadávek na soudce a kardinála de Rohan.

Její výkřiky však přehluší hučení davu, když ji stráže začnou svlékat. Nejprve jí však musejí přetnout pouta na pažích. Zablýskne se ocel nože vytaseného z četníkovy kožené pochvy a za okamžik už má volná zápěstí a nehty míří do tváří věznitelů.

„Nedělejte si starosti, *ma chère*,“ konejší ji kat tónem, jakým by člověk tišil vzpurné dítě, avšak žena vzlyká tak hlasitě, že ho neslyší. Popravčí vezme ze stolku bič. „Brzy bude po všem.“

Pohled na bič vyvolá v ženě další zoufalý záchvat zuřivosti. Vybaví si znění rozsudku: *Obecní kat jí zbičuje nahé tělo…*

Hrubá ruka sevře zadní díl jejích šatů, odtáhne je od těla a jedno švihnutí nožem se prokouše vrstvami hedvábí. Ona však nevytáhne paže z rukávů a máchá rukama tak rychle, že je věznitelé nemohou zachytit. Důstojník ji směšně varuje: „Nehýbejte se! Nechceme vás zranit.“ Ona je však jako vyděšené zvíře a nevěnuje mu pozornost.

Rozříznou jí i rukávy a odhalí zpocenou košili. Žena zvrátí hlavu, zbloudilé kudrny jí padnou do očí naplněných slzami hrůzy. „Prosím, zbavte mne těch katů!“ křičí a natahuje se k přihlížejícím. „Je jen moje chyba, že zakouším takovou potupu – stačilo prozradit jediné jméno a mohla jsem si zajistit šibenici.“

Aby mohlo být bičování provedeno podle zákona, je potřeba odhalit záda. S bravurou herce na masopustu vytáhne poručík dýku a přesekne krajky na přední straně šněrovačky. Za své představení je odměněn pochvalnými hvizdy a výskotem. Pak už je snadné rozervat jemnou batistovou spodničku a odhalit celé její tělo s vysoko posazenými ňadry.

Vévoda de Crillon na svém výhodném místě naproti nádvoří cítí, jak se mu zrychluje tep, a tak si přitáhne kurtizánu, až se pozadím tiskne k jeho hedvábným kalhotám. Využil privilegovaného postavení, aby získal takový výhled. Napsal kardinálovu tajemníkovi monsieuru Targetovi: *Sžírán zvědavostí čekám, až budou tu ženu bičovat metlami, jež jste pro ni tak říkajíc upletl.* Krajní místnosti právníkovy kanceláře, vedlejšího *hôtel* vévody de Brissac a mnoha dalších budov s výhledem na nádvoří jsou přecpány zámožnými muži i ženami, kteří ukusují makronky, usrkávají brandy či šampaňské a užívají si potupného výjevu.

Obviněná se pokouší zastřít svou nahotu, matky v davu se snaží zakrýt dětem oči, avšak dva poručíci ženě sevřou paže a natáhnou je, až z ní nechtě udělají živý obraz mučednice. Uštěpačný výsměch chátry přechází v rozmanité rouhačské poznámky. „To je mi madona!“ křičí jakýsi chlap. „Tý bych se rád klaněl!“ zařve na to další.

Bourreau nařídí vojákům, ať ženu otočí, aby ustalo hulákání a dav se mohl stát svědkem bičování. Nijak ho netrápí, zda je oběť vinná či nevinná, to už překračuje jeho duševní obzor. Po prvním šlehnutí biče na nahá záda žena vykřikne: „Zachraňte mě, přátelé! Znesvěcují tu krev Valois!“ Bič dopadne ještě devatenáctkrát

a s každou další ranou je lůza méně nadšená, začíná se nudit, troufale si domýšlí, že bičování je příliš ledabylé. Neprýští dost krve. Od popraviště se odrazí hlávka zelí, kterou mrštil kdosi z davu. Pískot je teď namířen proti katovi.

„To bylo spíše pro forma," poznamená zklamaný anglický novinář, jenž přicestoval přes kanál La Manche čistě kvůli reportáži pro své londýnské noviny.

Žena by s ním nesouhlasila. Cítí, jak jí po každé palčivé ráně vyskakuje nový šrám. Konečně je trápení u konce a ona se zhroutí na prkna v nesouvislém proudu nadávek, výkřiků a slz. Uvolněné kadeře vlasů jí splývají na pohmožděná záda.

Má však za sebou teprve polovinu trestu. Hlomoz davu přehlušil syčení žhavého uhlí. Důstojníci vytáhnou ženu na nohy, aby přetrpěla zbytek veřejného trestu. Na obou ramenou bude ocejchována žhavým železem… Železo už je rozpálené a kat je zdvihá do výše, aby dav viděl tvar cejchu: V jako *voleuse* – zlodějka. Někteří jásají, jiní vyjeknou, další je slyšet vzlykat.

Nastává chvíle děsivého, ohlušujícího ticha, když se *bourreau* blíží k ženě se žhnoucím železem. V malých očích pod kápí má pochmurný výraz. Když jí sevře paží, voják svůj stisk uvolní a v této prchavé chvíli jim vězeňkyně vyklouzne. Jako střela se vrhne přes popraviště a dolů po vachrlatých schodech, kat s cejchovacím železem v ruce ji pronásleduje. Na posledním schodu žena zakopne, spadne na obličej, poškrábe si ruce a začne se svíjet bolestí z utržených ran. Odvalí se od lešení, naráží na nerovné dláždění, jako by tak mohla zastavit bolest, ale jen zvyšuje svá muka. V hlavě má zmatek, její jedinou myšlenkou je uniknout katovi.

Její modlitby však nejsou vyslyšeny. *Bourreau* ji rychle vytáhne na kolena a přitiskne cejch na jemnou kůži jejího levého ramene. Nad vlnitou hřívu jejích vlasů se vznese obláček namodralého kouře. Pach způsobí, že dva přihlížející zvracejí na dláždění. Poblíž stojící holčička si skryje tvář do dlaní.

V tu chvíli ženino tělo zachvátí tak silná křeč, že kat nedokáže cejchovací železo namířit. Doruda rozpálený nástroj zcela mine záda a druhé V nepřistane na pravém rameni, nýbrž na hebké kůži jejího ňadra.

Vydá ze sebe kvil, jenž roztřese skla v oknech nad nádvořím a z nějž milence vévody de Crillon přeběhne mráz po zádech. Několik žen v davu se rozpláče, ale není to nic proti proudu slz, jenž stéká po tvářích vězeňkyně. Oči má vypoulené a ústa ďábelsky rozevřená. Po další dlouhé křeči se jí podaří vstát, na pomoc jí snad musela přijít sama bohyně pomsty. Položí dlaně potřísněné krví na katova široká ramena, jako by se chtěla statečně opřít. Poté s výskotem zanoří zuby do jeho ramene, prokousne ochrannou koženou vestu a dostane se až na tělo.

Ohromený *bourreau* bezděky vykřikne.

Žena se obrátí k davu a zaječí: „To královna! Královna měla stát na mém místě! Mým jediným zločinem je, že jsem jí sloužila příliš dobře!“ Její sliny postříkají dav a potřísní jí bradu i rty jako mokrý sníh. Přemožena bolestí se poté zhroutí na zem a modrá obloha jako by jí nad hlavou neproniknutelně zčernala.

Jak snadno se ti, již si přišli užít ženina trestu, chytí jejího křiku a učiní z ní mučednici! Nejprve jednotlivé hlasy chátry začínají proklínat *l'Autrichienne* – rakouskou čubku. Ve chvíli pokřik zesílí. „Marie Antoinetta je skutečná *voleuse*! Chamtivá královna měla zakusit tento osud! *Monsieur le bourreau*, proč jste neocejchoval *ji*?“

JEDNA

FRANCOUZSKÁ KRÁLOVNA

O DVANÁCT LET DŘÍVE

8. května 1774

Hraběti de Mercy-Argenteau,
zvláštnímu vyslanci a zplnomocněnci u dvora ve Versailles

Můj drahý Mercy,

vyrozuměla jsem, že dny mého královského bratra jsou sečteny. Ona zpráva mne naplňuje smutkem i rozechvěním. Ačkoli totiž považuji Antoinettin sňatek s francouzským dauphinem za jeden z triumfů svého panování, nemohu potlačit jisté neblahé tušení ohledně dceřina osudu, jenž nevyhnutelně bude buď naprosto velkolepý, nebo neobyčejně nešťastný. Mé obavy nelze utišit; je tak mladá, nikdy se nevyznačovala pílí a ani nikdy nebude – leda s nejvyššími obtížemi. Domnívám se, že její dobré časy minuly.

Marie Terezie

„Upřímnou soustrast nad skonem Jeho Veličenstva, Vaše Veličenstvo.“

„Vaše Veličenstvo, upřímnou soustrast nad smrtí Jeho Veličenstva.“

„Dovolte mi, *Votre Majesté*, abych vyjádřila svou nejhlubší soustrast s odchodem Jeho Veličenstva Ludvíka XV.“

Postarší dvorní dámy proudily jedna za druhou v předepsaném smutečním hávu jako zástup tlustých černých vran v krinolínách, jejich namalované tváře postupně zdravily nás oba – mého manžela, nového krále Ludvíka XVI., a mne. Byli jsme francouzskými vládci již dva týdny, ovšem za takových okolností se radostné vzrušení neobejde bez smutku.

Ludvík pro starého krále, svého někdejšího *grand-père*, skutečně truchlil. Co se týká ostatních, sešněrovaných puritánek – přezdívala jsem jim *collets-montés* –, jež nám toho odpoledne tak únavně prokazovaly úctu v černo-bíle dlážděném sále loveckého zámečku La Muette, jejich soucit a stejně tak i blahopřání k nástupu na trůn jsem považovala za stejně falešné jako růž na jejich tvářích. Někdejšího panovníka neměly rády už celá desetiletí, pokud někdy vůbec ano. Navíc měly pramalou důvěru v manželovu schopnost vládnout a ještě méně ho chovaly v úctě.

„*Permettez-moi de vous offrir mes condoléances. J'en suis désolée.*“ Usmála jsem se za vějířem na svou oddanou přítelkyni a společnici Marii Thérèse Louise de Savoie-Carignan, kněžnu de Lamballe, a napodobovala jsem švitoření nekonečného průvodu starých bab – říkala jsem jim stoleté. „Upřímně nechápu, jak se někdo vůbec opovažuje ukázat u dvora, když už má po třicítce.“ V osmnácti letech se mi dvacetiletý věkový rozdíl zdál jako celá věčnost.

Ony staré ženy mi sice připadaly komické, ale měla jsem pro svůj smích ještě jiný důvod – ovšem nedostávalo se mi odvahy ho přiznat, dokonce ani manželovi. Jednoduše řečeno teprve v okamžiku, kdy jsme přijímali obvyklé kondolence šlechty, jsem si naplno uvědomila skutečnost, že je královský děd mrtev. Závažnost všeho, co leželo přede mnou a Ludvíkem, byla skličující. Nervy

jsem měla napjaté k prasknutí, a tak jsem se uchýlila k vtipkování.

Přiblížila se vévodkyně d'Archambault. Růž, již si nanášela už šedesát let, se usadila v propadlých tvářích, takže jsem si nemohla pomoci: kousala jsem se do rtu, avšak z úsměvu se stal úšklebek, a než jsem si to stačila uvědomit, vydralo se mi z úst zachichotání. Jakmile poklesla do hluboké úklony, byla jsem si jistá, že slyším, jak jí vržou kolena, a domnívala jsem se, že bez pomoci se jí nepodaří vstát.

„Dovolte, Vaše Veličenstvo, abych vám projevila soustrast nad smrtí někdejšího krále." Vévodkyně se zasnila. „*Il était si noble, si gentil…*"

„*Vous l'avez déteste!*" zamumlala jsem a poté jsem zašeptala kněžně de Lamballe: „S jistotou vím, že krále nesnášela, neboť jejímu tupému synovi odmítl vojenské povýšení." Sotva se vévodkyně pohnula z doslechu, zatrylkovala jsem: „Tak vznešený, tak laskavý."

„Vaše Veličenstvo, nesluší se, abyste se vysmívala starším, zvláště jsou-li nižšího stavu než vy."

Nemusela jsem ani vzhlédnout přes okraj vějíře, hlas jsem hned poznala: hraběnka de Noailles, má *dame d'honneur*, vrchní správkyně mé domácnosti, když jsem byla dauphinkou, ve skutečnosti má opatrovnice. Jako nejmladší dcera císařovny Marie Terezie Rakouské jsem ve čtrnácti letech přijela do Versailles, abych se provdala za dauphina. Poté mě nejen vzdělávali, ale doslova přetvářeli, abych takového vznešeného svazku byla hodna. Měla jsem se mnoho co učit a nedostávalo se dost času. Hraběnka byla jmenována mou rádkyní, měla mě vycvičit ve zkostnatělých rituálech francouzského dvora. Proto jsem ji okamžitě přejmenovala na madame Etiketu a za poslední čtyři roky neuplynul jediný den, abych si od ní nevysloužila pokárání za porušení protokolu. Těsně za mým pravým ramenem stála mezi ostatními dámami kněžna de Lamballe. Její široké sukně diskrétně skrývaly další z mých společnic, markýzu de Clermont-Tonnerre, jež vyčerpáním padla na kolena. Zaslechla jsem zahihňání. O markýze bylo známo, že čas od času dělá obličeje, a mohly jsme puknout smíchy z její schopnosti obrátit víčka a koketně jimi třepotat.

„Koho to skrýváte?“ vyptávala se madame de Noailles. Mé dámy se po sobě dívaly, žádná si netroufala odpovědět.

„*La marquise de Clermont-Tonnerre est tellement fatiguée,*“ oznámila jsem suše.

„Na tom nesejde. Je to nepatřičné. Během recepce musí všichni stát.“

Ukročila jsem stranou. „Madame la marquise, mohla byste laskavě vstát?“ nařídila jsem vlídně. S pomocí žen, jež ji podepřely lokty, se jí to podařilo a její ohromné břicho vzdouvající se pod šněrovačkou bylo stejně nápadné jako zpocené čelo. „Hraběnku de Noailles jistě znáte,“ pronesla jsem, aby madame Etiketě neuniklo, že je markýza *enceinte*. „Já dosud nejsem matkou, mé dámy, ačkoli se modlím, aby ten den nastal. Mohu jen doufat, že až se tak stane, zdravý rozum zvítězí nad protokolem. Jako královna v tom směru podniknu příslušná opatření.“ Nabídla jsem markýze krajkový kapesníček, aby si osušila čelo. „Jelikož není, kde by se tu dalo sednout, madame, můžete opět zaujmout předchozí polohu, mé dámy vás budou nadále skrývat před nesouhlasnými zraky.“

Pohlédla jsem do sálu a všimla si, že průvod dvořanů se zastavil o pár stop dále před Ludvíkem. Mnozí si osušovali oči, ale pouze ty jeho byly skutečně vlhké. Pak jsem opět upřela pozornost na hraběnku de Noailles. Stály jsme těsně u sebe a já už jsem nebyla nezvedené dítě v její péči. Jedna matka, jež mě kárala při sebemenším provinění, mi stačila, nepotřebovala jsem za ni náhradnici. „Vy a váš manžel jste Francii sloužili dlouho a věrně,“ začala jsem chladně, „a bezezbytku jste se obětovali bez chvíle odpočinku. Nastal tedy čas, abyste se rozloučili. Můj choť a já očekáváme, že si do konce týdne zabalíte a uchýlíte se na své panství v Mouchy.“

Její vyzáblá tvář zbledla jako oloupaná mandle, nemohla však na to nic říct. Vůli francouzské královny se nikdo neprotiví.

„Mou novou *dame d'honneur* bude kněžna de Lamballe,“ dodala jsem a všimla jsem si překvapeného výrazu v očích své společnice a skromného ruměnce, jenž jí zalil líce. Zastihla jsem ji zcela nepřipravenou, ale kdy jindy bych měla odměnit její věrnost?

Hraběnka sklopila zrak a poklesla do hluboké úklony. „Byla pro mne čest sloužit Vašemu Veličenstvu.“ Jedinou trhlinu v její obvyk-

lé povýšenosti prozradilo zachvění hlasu. Na okamžik jsem svého rozhodnutí zalitovala, o této chvíli jsem však dlouho snila. Od nynějška budu přinejmenším ve své domácnosti jen já rozhodovat o tom, co je patřičné. Zatímco se hraběnka zvedla a pokračovala sálem vyjádřit soustrast králi, měla jsem pocit, jako by se bouřkový mrak, jenž mě provázel z paláce do paláce – Versailles, Compiègne, Fontainebleau –, konečně zvedl a odhalil zářivě modré nebe.

V okamžiku nástupu na trůn jsme po nezbytném podlézání ze strany dvořanů opustili scénu smrti Ludvíka XV. tak rychle, jak jen nás mohl kočár odvézt, a strávili jsme prvních devět dní vlády na zámku Choisy na březích Seiny, zatímco nesčetné místnosti ve Versailles byly drhnuty a zbavovány nákazy. Já jsem se však nemohla dočkat návratu, toužila jsem již začít se změnami. Žádný smrtelník v zemi už nepamatoval doby, kdy byla francouzská královna něčím víc než dynastickou nickou. Marie Tereza Španělská, infantka, jež se provdala za krále Slunce, u dvora takřka nic neznamenala. Většinu času trávila zavřená ve svých komnatách, kde popíjela čokoládu a hrála karty se svými dámami a trpaslíky, přičemž poddaní jí byli tak vzdálení, že když trpěli hlady z nedostatku chleba, navrhla, aby namísto něho jedli koláče – tolik jsem se alespoň dověděla od svého drahého abbé Vermonda, jenž mne poučoval o dějinách francouzských královen, když jsem se připravovala na sňatek s dauphinem. Uhlazený abbé mne doprovodil do Versailles coby můj předčítač, aby mi nabídl duchovní vedení, a dosud zůstával jedním z mála mých důvěrníků.

V každém případě Marie Tereza Španělská zemřela takřka před sto lety. Její neúčast na veřejném životě poskytla Ludvíku XIV. nesčetné příležitosti vyhledat společnost v náručí jiných. Podle nich, nikoli podle bezvýznamné královny, se řídil dvorský styl.

Má bezprostřední předchůdkyně Marie Leszczyńská, zbožná choť Ludvíka XV., jež zemřela dva roky před mým příjezdem do Versailles, byla dcerou polského krále, který upadl v nemilost a byl nucen žít v exilu. Porodila Ludvíkovi mnoho zbytečných dcer, avšak jediného dauphina, který mohl zdědit trůn. Byl to otec mého manžela a skonal ještě v době, kdy na trůně seděl jeho papá. Stejně

jako předchozí královna i Marie žila v ústraní a držela se své neposkvrněné cti, zatímco manželův *grand-père* stavěl všem na odiv svou poslední *maîtresse en titre*. Nikdo si nevšímal, co má královna na sobě nebo jak má učesané vlasy. Namísto toho módu pro celou jednu generaci určovala madame markýza de Pompadour. Poté udávala tón madame du Barry, poslední metresa Ludvíka XV., té však nekonkurovala žádná královna – jen já. Já jsem přitom žalostně selhala, nebyla jsem si jistá sama sebou, stále jsem se jen snažila najít své pevné místo, zoufale se pokoušela okouzlit nesmělého manžela, jenž se nemohl přimět k završení našeho sňatku. Ztratila jsem vzácný čas, kdy jsem ke zděšení vlastní matky dovolila hraběnce du Barry uplatňovat vliv na dvůr i dědečka krále.

Byla jsem však odhodlána, že dále již nezklamu ani matinku, ani Francii. Po skonu Ludvíka XV. byla hraběnka du Barry vykázána do kláštera. Její věrní přívrženci u dvora, „barryisté", se nadále budou muset obejít bez jejího oplzlého vtipkování a křiklavých šatů.

Kondolování šlechty v La Muette znamenalo konec období plného smutku. Když z úklony povstal poslední starý šlechtic, král a já jsme vyšli na nádvoří, kde nás očekával královský kočár. Neodvažovala jsem se nahlas svěřit své myšlenky Ludvíkovi, ale měla jsem pocit, jako bychom posledních deset dnů strávili v očistci, a nyní, zatímco pozlacený kočár rachotil po štěrku a ven na otevřenou cestu směrem k Versailles, kde formálně zahájíme svou vládu, jsme konečně na cestě do nebe.

Poprvé jsem do sídla francouzského dvora vstoupila zadním vchodem, a to v každém ohledu – byla jsem mladá nevěsta cestující ve zvláštní ekvipáži, již objednal Ludvík XV., aby mne dopravila z mé domoviny. Jak dychtivě mi ukazoval Versailles od Velkého Trianonu se sloupovím z růžového mramoru po oblázky sypané *allées*, jež vedly podél kanálů a kolem fontán až k ohromnému schodišti a velkolepému zámku, který jeho pradědeček král Slunce přeměnil z prosté lovecké *boîte* na sídlo, jež se mohlo měřit s kterýmkoli jiným evropským palácem! Och, a jak zklamaná jsem toho děsivého odpoledne byla! Fontány vyschly, kanály byly zanesené odpadky a chodby i komnaty čpěly zaschlou močí.

Jak rozdílné se mi vše jevilo nyní, když jsme se k paláci blížili zepředu přes Nádvoří ministrů! Před námi se tyčila impozantní brána navržená Mansartem, její pozlacené bodce se to odpoledne blyštěly v měkkém slunečním svitu. Stáhla jsem okénko kočáru a vyhlédla ven. Pak jsem se otočila zpět k manželovi a rozechvělá očekáváním jsem zvolala: „Ten vzduch ale lépe voní, *mon cher*!"

„Lépe než co?" Ludvík vypadal, jako by ho bolelo břicho či píchalo v boku z přemíry vypětí. Jelikož ani jedno nebylo možné, zeptala jsem se: „Co vás trápí, pane?" Položila jsem mu dlaň v rukavičce na ruku. Neodpověděl, avšak bledé tváře mu hyzdil stejný zelenavý nádech, jaký jsem si vybavovala z našeho svatebního dne před nějakými čtyřmi lety. Byl vyděšený z toho, co ho čeká, měl strach z ohromné odpovědnosti, jež rázem spočívala jen na jeho bedrech. Ačkoli jsem toužila pomoci se správou říše, byla jsem pouhou manželkou. Francouzské královny se hodily pouze pro jedinou věc. A *já* jsem si bolestně uvědomovala, že *tuto* jedinou povinnost jsem zatím nesplnila.

Utěšovala jsem Ludvíka stiskem ruky. Právě v tu chvíli se zprudka otevřely dveře kočáru a skupina výkonných lokajů spustila cestovní schůdky. „*Soyez courageux*," zamumlala jsem. „A nezapomínejte – teď už vás nikdo kárat nebude. Koruna je vaše."

Nádvoří ministrů a Královské nádvoří za velkolepými branami se opět hemžily lidmi. Obchodníci se vrátili na svá obvyklá místa a čile vydělávali pronájmem klobouků a mečů mužům, kteří si přáli navštívit Versailles, avšak netušili, co si žádá etiketa. Rozmanití *marchandes* se stuhami, vějíři a parfémy také rozložili své stánky. Krátce jsem zauvažovala, kde asi dleli předchozí dva týdny. Jak si vydělávali na živobytí, když byl dvůr pryč?

Manžel si poupravil blyštivý řád svatého Ducha, jejž měl připnutý na šerpě přes hrudník. S výjimkou ohromné diamantové hvězdy byl však jeho oděv tak nevábný – černé smuteční šaty z otomanského proužkovaného hedvábí bez zlatého vyšívání, nezdobené střevíce se stříbrnou přezkou –, že by si ho mohli snadno splést s bohatým kupcem. Když nám pomohli z kočáru do jasného odpoledního světla, při spatření mého manžela se rozlehl jásot. „*Vive le roi Louis*

Seize!" Jak jen Francouzi nenáviděli starého krále – a jak milovali svého nového panovníka! Mému manželovi říkali *Louis le Desiré*.

Ludvík zrudl. Budu mu muset připomenout, že králové se nečervenají, byť je jim pouze devatenáct. „*Et mon peuple* – mí dobří lidé – *vive la reine Marie Antoinette!*" zvolal a vedl mě kupředu, jako bychom byli na tanečním parketu, nikoli na rozlehlém štěrkovém nádvoří.

Mně slávu tak hlasitě neprovolávali. Nejspíš jsem očekávala, že budou, ale podařilo se mi skrýt zklamání za vznešeným úsměvem. Když jsem na jaře roku 1770 opouštěla Vídeň, matka mě nabádala, či spíše mi *nařizovala*, abych francouzský lid přinutila si mě zamilovat. Neodvážila jsem se jí svěřit, že zdejší lidé nejsou nakloněni cizincům, a že dokonce u dvora pro mě někteří užívají zlomyslnou přezdívku *l'Autrichienne* – jde o slovní hříčku, jež spojuje mou národnost s výrazem pro fenu. Neuvědomila si snad matinka, že před podpisem mírové smlouvy s Habsburky v roce 1756 byly Francie a Rakousko *devět set let* nepřáteli? Přinutit Francouze, aby si mě zamilovali? V hloubi duše jsem v to doufala, avšak stálo proti mně tolik staletí!

Nádvoří kypěla vzrušením slavnostního dne. Zatímco jsme kráčeli k paláci, rojili se kolem nás hluční, zvědaví a jásající občané. Květinářka mi nabídla kytici růžových růží, ale trvala jsem na tom, že si vyberu jen jediné dokonalé poupě a zaplatím za něj z vlastní kapsy. Vděčně padla na kolena a prohlásila, že jsem „třikrát krásná". Poděkovala jsem jí za neobvyklý kompliment a pokusila jsem se prodrat davem dál. Po několika minutách strkání, neustálého mávání, úsměvů a smekání klobouků jsme konečně dospěli na rovné dláždění Mramorového nádvoří a ke vstupu do státních komnat.

Celé dny jsem si představovala, jaký to bude pocit vstupovat poprvé do Versailles coby francouzská královna. Spěchala jsem po velkolepém mramorovém schodišti podkasávajíc si inkoustově zbarvené smuteční šaty, dychtila jsem spatřit *svůj* domov, jak jsem na něj teď myslela – *svůj* palác. Uvidím ho novýma očima, když už teď nejsem čekanka, nýbrž jsem *dosáhla cíle*?

Jako housenka, jež vyrazí z puklé kukly, jsem vtrhla do Herkulova salónu se vznosnými pilíři, zdobenými nahoře pozlacenými

akantovými listy, a lehce jsem proplula státními komnatami, přičemž jsem je přehlédla pátravým vlastnickým zrakem. Okamžitě jsem zaznamenala, které tapety a čalounění jsou vybledlé či prodřené – nebo prostě neodpovídají mému vkusu –, a bude je tudíž nutno vyměnit. Skoro už jsem zapomněla, jak moc kouří komíny. Něco se bude muset udělat s nesnesitelnými sazemi, jež pokrývaly každičký povrch nánosem špíny pokaždé, když se zapálil oheň.

To už se za mnou táhl průvod služebníků a já jsem rázem zjistila, že vydávám rozkazy, velím této *petite armée*, aby tu něco odstranila, tam zakryla, a také: „Pošlete pro královské *tapissiers*!" *Všechno* bude nutno znovu vyzdobit, aby to odpovídalo nádheře skvělé nové vlády Ludvíka XVI.! Má představivost se rozběhla naplno. Královniny komnaty už šest let nikdo neobýval a řečeno bez obalu, Marie Leszczyńská se v módě rozhodně nevyznala. Pokud mám v její někdejší ložnici porodit budoucího francouzského krále, bude nezbytné to tam značně vylepšit. Převládat by měly mé oblíbené odstíny – krémová, zlatá a růžová – a květinové vzory. „Poznamenejte si to!" nařídila jsem kněžně de Lamballe a srdce mi bušilo očekáváním.

Té noci, dávno po únavné obřadnosti našich *coucher*, během nichž jsme byli formálně svlečeni a uloženi do postele v přítomnosti neomezeného množství nejvýše postavených příslušníků šlechtického stavu, mne Ludvík v onom velkolepém loži navštívil. Čekala jsem na něj tak dlouho, až jsem se obávala, že už snad usnul či se rozhodl mne svou přítomností nepoctít. „Odkud přicházíte?" zeptala jsem se ho.

Jeho obličej ozářený světlem svic vypadal pobaveně. „Ze své postele. Odkud bych měl přijít?" Koutky jeho plných měkkých rtů se rázem obrátily dolů a zatvářil se sklíčeně. „Nemyslela jste si snad, že jsem byl s někým jiným…? S jinou ženou?" Uhasil svíčku mezi prsty, stáhl závěsy a skryl nás v záplavě brokátu.

„*Mon Dieu, non!*" vyjekla jsem. To mi nikdy nepřišlo na mysl. „Zajímalo mne, zda jste byl na velkém státním loži, kde prováděl svá *levers* a *couchers* dědeček král, nebo v ložnici v královych soukromých komnatách. V té, kde…" Větu jsem nedokončila, nechtěla

jsem si vůbec představovat obrázek starého krále s jeho vášní pro vulgární, smyslnou hraběnku du Barry.

„Ani jedno se mi nezdá správné, ještě ne," připustil Ludvík. Jeho hlas byl stěží víc než šepot. „Jako bych stále cítil stín *grand-père*."

„Pak se musíte zhluboka nadechnout a vykročit do slunce," zašeptala jsem. „My jsme nyní budoucnost Francie. Je právě zde." Nesměle jsem se natáhla pro jeho dlaň a položila si ji na břicho na měkkou batistovou noční košili. Naše první noc ve Versailles v roli vládců říše. Nebyla by to dokonalá příležitost konečně završit náš sňatek a zplodit potomka, jenž by pokračoval v bourbonské rodové linii?

Ludvík však ztuhl. Přestože mi dlaň nevytrhl, jako to dělával pokaždé, když jsem se tak statečně a trpělivě pokoušela ho povzbudit k plnění manželských povinností, z jeho prstů se staly tvrdé a nepoddajné drápy. Zoufala jsem si nad jeho neochotou k objetí. Naše pokusy byly vzácné, neobratné, kradmé a marné. Můj manžel vždy zasténal, či dokonce vykřikl bolestí, jako bych mu působila zranění, poté se ode mě odvrátil a odmítl se o celé záležitosti bavit. Mohla jsem jen civět na rub vyšívaného hedvábného baldachýnu, potlačovat slzy a děsit se toho, že mě pošlou zpět do Rakouska a neoprávněně obviní z neplodnosti.

Snažila jsem se podržet jeho dlaň ve své. „Co se děje, *mon cher*?"

„*Rien*," povzdechl si a přitiskl si paže k hrudníku. „O nic nejde. Pojďme spát."

Nedokázala jsem skrýt své zklamání. „Políbíte mě nejprve na dobrou noc?" Vyhověl mi, otočil se ke mně a přitiskl mi rty na čelo. Poté se opět odvalil. Několik minut jsme nehybně leželi v naprosté tmě vedle sebe. Hlavou se mi honily desítky otázek. Nakonec jsem sebrala odvahu se vypořádat s nimi i se svým zdráhavým manželem.

„Pokud jste mě nechtěl… milovat…, proč jste tedy za mnou dnes večer chodil?" Stěží se mi podařilo vymáčknout ta slova ze rtů, tak velké bylo mé ponížení, jež se nashromáždilo za čtyři léta celibátu s pouze několika skrovňoučkými pokusy o důvěrnost. Matinka mi

radila využít laskání a *cajoleries*, avšak s každým náznakem svádění jsem byla odmrštěna.

„Chci to," trval na svém Ludvík po znatelné odmlce. „A miluji vás. Jenom… Jak jsem říkal už předtím…, nemohu to vysvětlit… Bolí to."

„Ale vždyť jsem se vás ani nedotkla," opáčila jsem. „Myslím *tam*. Možná jsem na to myslela. Doufala. Však víte."

„Já také," svěřil se s hlasitým povzdechem. „Proto jsem také zde. Máte vůbec tušení, jak ponižující je krást se z královy do královniny ložnice po špičkách kolem stráží při vědomí, že se budou ušklíbat?"

Až se doví stejně jako zbytek paláce, že naše prostěradla zůstala i další noc neposkvrněná. Již od našeho sňatku matka tvrdila, že je nepřirozené mít oddělené ložnice, že bychom měli sdílet manželské lože jako ona s papá po celou dobu svazku i po narození šestnácti dětí. Tak se to dělá v Rakousku. Podobná neformálnost však k francouzskému dvoru nepatří.

„Pokud to bolí, pak mi slibte, že si promluvíte s *monsieur le médecin*." Ludvík mlčel. „*Mon cher?*" Tížilo mne pomyšlení, jak moc trpí, ale nebylo to poprvé, kdy jsem ho vybízela, aby vyhledal radu svého osobního lékaře.

„Slibuji," zabručel Ludvík. Byl to hlas muže, jenž by se rád celé nepříjemnosti vyhnul. Byla jsem natolik rozumná, že jsem ho již nechala. Na srdci mne však velmi tížila ještě jedna věc, jež byla takřka stejně osobní, neboť od ranního oblékání po večerní odchod na lože se stěží dalo říci, že by nějaká naše činnost nebyla státní záležitostí.

„Ludvíku?" zašeptala jsem, zírajíc do tmy nad hlavou.

„*Oui*? Ještě nejste unavená?" Promluvil jako zcela vyčerpaný muž.

„*Non*, ani trošku. Má mysl doslova pádí."

„*Eh bien* – pak ji tedy zastavte."

Zasmála jsem se. „Je to rozkaz, pane? Také já mám bolest," začala jsem pozvolna, „byť jiné povahy. Říkám si, že toto teď bude náš svět. A proto jsem uvažovala…, proč…, poté, co jste nakonec zjistil, jak odporný člověk je váš někdejší vychovatel vévoda de la Vauguyon…, proč jste jako jeden z prvních činů na trůnu jmenoval

dva z jeho přátel svými hlavními ministry.“ Doufala jsem, že povolá zpátky vévodu de Choiseul, jenž dohodl náš sňatek a byl důvěryhodným ministrem někdejšího krále, dokud si madame du Barry nevynutila jeho odstranění. Manžel s tím souhlasil, avšak pouze zčásti – Choiseulova úloha v nové vládě bude v zásadě zanedbatelná.

„Toinette, proč s tím teď začínáte?“ Ludvík byl rázem naprosto bdělý a v jeho hlase se ozývala ostražitost, a to navzdory tomu, že mne oslovil stejnou zdrobnělinou, již vždy užívala má sestra Charlotta.

„A proč to neprobrat *teď*? Kdy jindy s vámi mohu hovořit zcela o samotě? Kdy není přítomen nikdo, kdo by mohl poslouchat? Kdy mám pocit, že se mohu spolehnout, že mi důvěřujete?

Hrabě de Vergennes?“ zamumlala jsem. „Jak jste si mohl vybrat ministra zahraničí, jenž není přítelem Rakouska, máte-li manželku z rodu Habsburků? A domnívala jsem se, že nenávidíte vévodu d'Auguillon stejně jako já, přesto jste se nechal zastrašit od své tety Adelaidy a poslal jste pro jeho *strýce*, hraběte de Maurepas. Zvolil jste si za prvního ministra muže, jenž je tak starý, že by mohl být otcem královského děda!“ V rámci potvrzení své převahy (a podle mne též za účelem toho, aby mne ještě více oddělil od sídla moci) si stařičký ministr okamžitě zabral suitu komnat po hraběnce du Barry, skryté bludiště přímo za královými komnatami. Můj manžel proti takové troufalosti nevznesl jedinou námitku. „Kam se poděl nový začátek, jejž jsme plánovali? Jak vůbec můžeme doufat, že ho dosáhneme, třímáte-li otěže, ale obracíte se přitom zády ke směru jízdy?“

Ještě mi slova takřka nesplynula ze rtů a již jsem věděla, že jsem řekla příliš. Manželovo mlčení nad námi viselo ve velké ložnici, jako by tam byl někdo třetí. Ztěžka si povzdechl a mě za mou chybu potrestaly hořké slzy, jež mne štípaly v očích.

Nakonec promluvil. „Nenapadlo mě se vás zeptat. Omlouvám se. Ve Francii se státní záležitosti s královnami neprobírají.“ Ludvík hovořil tiše, avšak neochvějně.

Věděla jsem to, avšak doufala jsem, že s námi to bude jiné. Přála jsem si změnit tolik věcí, když jsme se stali králem a královnou!

A neznamená snad alespoň v jistém smyslu být panovníkem právě tohle – možnost utvářet pravidla? Proč se držet těch, jež se vám nikdy nelíbila? Nikde není psáno, že králové (či královny) se musejí obětovat etiketě nebo zákonu – dokonce ani ve Versailles. Ludvík XV. dokonce vyhnal parlamenty, francouzské soudní dvory, když odmítly schválit jeho nařízení. Zvítězil nad nimi na *lit de justice*, kde spočíval jako římský císař na hromadě polštářů. Královský děd si tímto uplatněním autokracie nadělal spoustu nepřátel dokonce i mezi princi královské krve, vlastními bratranci. Můj manžel, jenž se od svého *grand-père* lišil takřka v každém ohledu, coby jeden z prvních královských činů znovu svolal parlament, neboť věřil, že je lepší vládnout jako přítel lidu, pevnou, avšak spravedlivou rukou. Uvažovala jsem, zda se zachoval správně. Zdálo se, jako by se francouzský král nemohl nikdy zavděčit všem najednou, neboť kterékoli rozhodnutí vždy rozlítilo buď církev, nebo šlechtu, cechy, obchodníky, rolníky či vojsko. Přestože jsem viděla, že Ludvík se snaží zlepšit život svých poddaných, ta či ona klika se stále proti jeho novým záměrům hlasitě ohrazovala a pokoušela se mu zabránit v jejich uskutečnění. Proč však musím být z oněch plánů vyloučena já? Už jako batoleti u matinčiných sukní mi vštěpovali, že je křesťanskou povinností princezny, a tím spíše královny, chovat se shovívavě k těm, již se narodili do méně příznivých podmínek.

Alespoň že manžel vyhověl mému přání a odvolal z diplomatického postu mého vzdáleného příbuzného, vemlouvavého knížete de Rohan. Setkala jsem se s ním pouze jednou, když mě pozdravil po mém příjezdu do Francie, avšak i jediná příležitost stačila, aby se mi znelíbil. Byl to zvláštní oblíbenec madame du Barry (sdíleli totiž pochybný způsob života) a na její podnět ho královský děd jmenoval svým velvyslancem v Rakousku. Matinka byla jmenováním zděšena, neboť kníže neměl pro Habsburky dobrého slova a k ní se choval zvláště urážlivě. V dopise pro *maîtresse en titre* starého krále se kníže de Rohan opovážil zopakovat vtip, jejž na matinčin účet pronesl Fridrich Pruský po rozdělení Polska. „Ten ďábel“, jak matka Fridrichovi říkala, žertoval, že matka v jedné ruce svírá kapesníček a pláče pro nebohé Poláky, zatímco ve druhé třímá meč namířený proti nim.

Podle matinky, jež se o něm vyjadřovala zcela bez zábran, kníže dorazil do Vídně v lednu 1772 a okamžitě se tam usídlil jako orientální paša, ve své rezidenci si zařídil soukromý nevěstinec. Matinku jako oddanou katoličku dále urazil jeho povýšenecký postoj k církvi, přestože si brousil zuby na sinekuru. V náboženských procesích jezdil ve vysokých botách s ostruhami, lovil o nedělích a choval nevhodnou zálibu v mysticismu a okultních vědách. Pokoutně financoval svůj výstřední způsob života pašováním hedvábí a jeho následným prodejem s pohádkovým ziskem, čímž porušoval církevní zvyklosti. Přesto podle matinky nadělal ohromné dluhy, ovšem odmítl šetřit a nadále se obklopoval sluhy v šarlatových livrejích lemovaných zlatou krajkou.

Bylo to pramalé vítězství, avšak alespoň něco jsem mohla udělat pro Rakousko. Moje matka ovšem očekávala daleko víc. Matinka si přála, abych opanovala svého manžela, stejně jako se to krátce po usednutí na neapolský trůn podařilo mé sestře Charlottě.

Uběhlo několik minut tíživého ticha. Uvědomila jsem si, že s napětím sleduji Ludvíkův drsný a sípavý dech. Nakonec se natáhl a pohladil mě po ruce. „Vynahradím vám to, Toinette, to vám slibuji."

Zachmuřený výraz v mém obličeji nahradil v temnotě úsměv plný naděje. „Znamená to, že dalšího ministra budu moci vybrat já?"

V ohromné ložnici se rozlehl manželův hýkavý smích, jako bych právě pronesla ten nejhloupější vtip. „Ne, jistěže ne, ale ujišťuji vás, že to bude něco úžasného. Mám na mysli jeden dárek a nedomnívám se, že byste byla zklamaná."

Před usnutím jsem se usilovně pokoušela představit si, na co asi přišel, neboť jsem věděla, co by si o Ludvíkové snaze mě obměkčit myslela matinka. Co může být uspokojivou náhražkou za moc?

DVA

VELKÝ MOGUL A MALÝ TRIANON

14. června 1774

Má drahá dcero,

ačkoli jistě cítíš určité opojení poté, co jsi stanula v čele nejproslulejšího evropského dvora, dovol, abych ti nabídla pár rad pro usnadnění přerodu z dauphinky v královnu. Jelikož Ludvík XV. vládl dlouho, mnozí příslušníci šlechty byli celá desetiletí uvyklí konat určitým způsobem. Nic prozatím neměň. V opačném případě zavládne nepřekonatelný chaos, rozmůžou se intriky a ty, mé drahé dítě, se zapleteš do takových zmatků, že se z nich již nedokážeš vymanit.

Nejvíce se však obávám toho, Antoinetto, že myslíš jen na radovánky. Nyní se více než kdy jindy musíš naučit zajímat o vážné záležitosti, neboť to bude velice užitečné, pokud by tě král požádal o radu. Dej si pozor, abys ho nesvedla k velkým či neobvyklým výdajům.

Marie Terezie

„Podívejte!“ vybídla jsem vévodkyni de Chartres, zatímco jsme míjely výlohu jednoho pařížského obchodu. „To je už osmý obraz, který dnes ráno vidíme!“ Nemohla jsem se dočkat, až o tom napíšu matce. Potěší ji, že můj a Ludvíkův portrét vystavují na čestném místě téměř v každém výkladu. Výlevy lásky v hlavním městě

působily velmi uspokojivě. V opeře či divadle mne a pochopitelně i manžela vítal jásot, Ludvík mě však nedoprovázel zrovna často. Přes veškerou snahu se mi krále nedařilo zbavit přesvědčení, že árie sopranistek se podobají vřeštění mučených koček.

Lokaj v rukavicích a livreji tak úchvatné, jako by pracoval pro šlechtu, se natáhl po leštěné mosazné klice a vábil nás do přepychového salonu. Další služebník nás vyzval, abychom si udělaly pohodlí na měkkoučkém divanu čalouněném šafránovým a zlatým brokátem, a třetí nabídl, že nám přinese šálek kávy. „*C'est divine, n'est-ce pas?*" pronesla vévodkyně s povzdechem.

„Nemohu uvěřit, že jste mi tajila salon Velký mogul, Louiso!" Stěnám s třešňově zbarvenými damaškovými tapetami dominovaly pastorální krajinky a působivé portréty čelních aristokratů v mohutných zlacených rámech, zatímco ohromná zkosená zrcadla odrážela naše tváře i myriády úchvatných výtvorů, jež slečna Rosa Bertinová chytře naaranžovala po celém obchodě. *Grandes pandores* podobně jako panny, jež kdysi ukazovaly mé věno, předváděly šaty, čelenky a doplňky podle poslední módy. Salón připomínal pašův palác a tvořila ho vkusná směsice barev a vzorů, jež dokazovaly, jak lze hedvábí, samet, taft či batist zdobící ženské tělo zvýraznit správnou kompozicí třpytek, per, volánů, krajek či drahokamů. Na jedné z *pandores* jsem si všimla průsvitných bílých šatů s pastelově růžovou šerpou. V podobně jednoduchém stylu přijímala hosty hraběnka du Barry, odhalovala bujná ňadra v dekoltu, přes nějž splývaly rozpuštěné světlé kadeře. Při vzpomínce na svou rivalku jsem se otřásla. Také ona zde zjevně nakupovala, stejně jako to *évidemment* činily všechny dámy, jež se zajímaly o módu. Vévodkyně zaznamenala, že se mračím. „*Elle est partie,*" prohlásila a pohrdlivě mávla rukou. „Je pryč. Vy nyní udáváte tón."

Zvedla jsem se z pohovky a stáhla si rukavičku. Toužila jsem se všeho dotknout, přivlastnit si to. Vše bylo tak nádherné! Prošla jsem si obchod, hladila látky, zkoumala krajky, prohlížela si drahokamy. Po několika okamžicích jsem nabyla neochvějného dojmu, že jsem sledována. Otočila jsem se ke své společnici a zvolala jsem: „Bože na nebesích, věří tu snad podle vás, že by francouzská královna něco ukradla?"

„Bezpochyby nikoli. Jen jsem uvažovala, jako ostatně každá obchodnice hodná toho jména, co si francouzská královna myslí o mém zboží.“ Z čalouněného lehátka ukrytého v šeru se zdvihla mohutná žena jen o málo starší než já. Tváře měla dosti červené, za což ovšem vděčila spíše zdravé pleti než nánosům růže, již zámožné ženy denně používají při své toaletě.

„Shledávám je dechberoucím,“ odpověděla jsem. Očima jsem těkala po okrasách desítek šatů a stejného množství jedinečně zdobených kloboučků a čelenek, pelerín a pláštíků. „*Absolument magnifique.* Není tu jediný korálek navíc, ani nikde nechybí. Váš smysl pro vyváženost…, váš odhad…“ Opět jsem se rozhlédla po místnosti. V tu chvíli se vynořila trojice prodavaček, každá měla na sobě originální a záviděníhodný výtvor. „Dokonalost sama,“ vydechla jsem.

Vévodkyně de Chartres vstala. „Mademoiselle Roso Bertinová, dovolte, abych vás představila Jejímu nejzářnějšímu Veličenstvu Marii Antoinettě.“

Vendeuse se mi neuklonila, a to dokonce ani poté, kdy po onom přestupku proti etiketě zahlédla ohromený výraz v mých očích. Namísto toho se tyčila nade mnou a pronesla: „Souhlasím s vámi.“ Na dva palce vysokých podpatcích byla skoro tak velká jako můj manžel. „*Je* to dokonalé,“ zopakovala hrdě. „Proto mám také nejvýznačnější zákaznictvo ve Francii.“

„Šijete všechno v této dílně?“ zajímala jsem se a uvažovala, co se asi skrývá za bujnou orientální výzdobou, za opulentní paletou rubínových barev, jež lichotí jemnocitu nakupujícího a bezpochyby zmírňují škodu, kterou utrpí jeho peněženka.

„Oděvy samotné tu bohužel nevyrábíme,“ vysvětlila mademoiselle Bertinová a s trochou hořkosti dodala: „Francouzští krejčí a švadleny mají od koruny na šití oděvů monopol. Jako neprovdaná žena do cechu nemohu vstoupit.“ Když si všimla mého překvapení, pokračovala: „Vylepšování a zdobení jsou něco docela jiného.“ V této oblasti se může svobodná žena prosadit coby *marchande de modes* či stylistka, prodává svůj dobrý vkus a též zvláštní a dosti drahé lemování a ozdoby, jež přidává k oděvům a doplňkům, čímž z nich činí jedinečný a naprosto ohromující celek. *Marchande* sama

byla výkladní skříní svého zboží, její šaty z námořnicky modrého moaré úchvatně okrášlené dvěma řadami zužujících se volánů, táhnoucích se od krku až k lemu sukně, dokládaly, že kanýrů se nemusí obávat ani žena s plnější postavou.

„*Eh bien*, a co si myslíte o vévodkynině účesu?“ zeptala se mademoiselle Bertinová chytře. Uvažovala jsem, zda si všimla, že na ni civím – na *marchande*, nikoli na vévodkyni. Pokoušela jsem se u oné mladé ženy dát dohromady skvělý cit pro módu s poněkud hrubým vzezřením, rozhodně se totiž nepyšnila jemnými rysy ani útlými údy. Též mne ohromila její troufalost, když se se mnou bez ohledu na zavedené zvyklosti opovažovala hovořit, jako bych byla jen tak někdo.

Pohlédla jsem na vévodkyni, jejíž účes, který se tyčil několik palců od hlavy, byl skutečným uměleckým dílem. Už několik měsíců měla v oblibě podobné výtvory, jež vždy zobrazovaly nějaký příběh či byly jakousi připomínkou. V říjnu pracně vyčesané vlasy oznamovaly narození prvního dítěte, syna. Tehdy jsem byla nadšená, byť jsem vévodkyni záviděla. Mou soukromou žárlivost pak dvojnásob podněcovalo vychloubání jejího manžela a otevřené narážky na nadřazenost nad neplodnými Bourbony. Již během prvního večera, který jsem strávila ve Versailles coby čtrnáctiletá dauphinka, cizinka mezi rozsáhlou rodinou princů královské krve, mne má *dame d'honneur* varovala před vévodou de Chartres a jeho stejně ctižádostivým a mocným otcem vévodou d'Orléans. Vysvětlila mi, že letitá nevraživost mezi oběma větvemi královského rodu brání jejich společenskému styku s výjimkou těch nejformálnějších příležitostí. Přesto jsme s vévodkyní, netušíce nic o záležitostech svých manželů, navázaly velmi příjemné přátelství.

„Mademoiselle Bertinová jim říká *poufs aux sentiments*.“ Louise se prstem v rukavičce levandulové barvy dotkla vlasů, ale dala si pozor, aby se nenamočila ve vratkém jezírku vody umístěném na vršku. Účes připomínal miniaturní letní zahradu, nechyběly sloupky u vrátek, mřížoví, pnoucí se vinná réva a droboučká postavička v čepci třímající konev na zalévání. „*C'est charmant, oui?* Myslím, že by měla vymyslet něco podobného i pro vás. Musíte ji pozvat do Versailles a probrat to s ní.“

„Možná by mademoiselle měla vytvořit vysoký účes na připomínku manželova očkování proti neštovicím!“ zvolala jsem vesele. Žertovala jsem jen napůl, ulevilo se mi, že jsem konečně Ludvíka přesvědčila navzdory námitkám jeho staropanenských tet, zatrpklých ministrů a celého dvora – jak zaostalí jsou Bourboni, my Habsburkové jsme byli všichni proti neštovicím očkováni už v dětství! Nu, mohl by to být zdařilý vtip, stát se chodícím věstníkem s posledními zprávami na hlavě! Jak by o tom lidé hovořili! Představila jsem si, jak se s družinou procházím zelenými pěšinkami Bouloňského lesíka či si užívám okouzlující zahradní slavnosti sedíc na trávníku s jahodami a šampaňským před očima svých poddaných, předvádím se mezi krámky v Palais Royal nebo navštěvuji Operu – a můj účes by přitom každý den vyprávěl jiný příběh! „Přijeďte zítra ráno do paláce,“ nařídila jsem mademoiselle Bertinové. „Promluvím s vámi po svém *lever*.“

„*Votre Majesté*, mám významnou a náročnou klientelu,“ opáčila. „Nemohu všeho jen tak nechat a zanedbat zákazníky, jen abych vyhověla královně. A *já* jsem královnou Velkého mogula,“ dodala a rozmáchlým gestem obsáhla svůj obchod. „Navíc bych ztratila takřka celý den, do Versailles a zase zpět bych musela urazit tři míle, což znamená, že bych očekávala náhradu za ušlý celodenní zisk. Možná byste tedy raději *vy* navštívila zítra *mě*.“

Co si ta žena o sobě myslí? Pohlédla jsem na vévodkyni de Chartres, ta však odvrátila zrak, nijak netoužila dostat se do onoho souboje vůlí. „Také já mám každý den naplněný,“ opáčila jsem, dychtíc prosadit se proti této venkovské obchodnici (neměla totiž přízvuk Pařížanky) bez ohledu na to, jak stylové jsou její modely a výjimečné její účesy. „Vstanu a z *gazette des atours* si vyberu čtvery šaty, jež si toho dne obleču; pak mi přivezou vanu ke koupeli; vrátím se na lůžko, kde odpočívám, dokud mi nepřinesou k snídani opečený chléb a čokoládu – nebo kávu, pokud mám náladu; část dopoledne přijímám návštěvy svých nejbližších přátel, členů královské rodiny a královských lékařů, je-li to nutné – zkrátka těch, již mají výsadu *petite entrée*; v poledne je pak čas věnovat se velké toaletě a formálnímu *lever*, při němž bavím ministry a diplomaty, cizí hodnostáře a prince královské krve – všechny, kdo mají právo *grande entrée*.

Vidíte tedy, že mám naplněnou každou chvíli. To, čemu se mnozí vysmívají coby povrchnosti, je ve skutečnosti delikátní formou diplomacie. Do hlavního města vyjíždím pro radost, mademoiselle, nikoli z rozkazu jiných. Uvidím vás tedy zítra ráno během svého *lever* v královniných komnatách ve Versailles a tam probereme vaše odškodnění.“ Srdce mi prudce bušilo. Pročpak jsem se cítila, jako bych seděla u hracího stolku?

Rosa Bertinová se konečně uklonila. Sklonila hlavu a zamumlala: „Je pro mne velká čest, že jsem měla potěšení se s vámi setkat, *Votre Majesté*, a že snad mohu snít, jak se jednoho dne stanete mou nejvznešenější zákaznicí.“ Zvedla bradu a zadívala se mi do očí. Její pohled triumfálně jiskřil.

„Kdepak jste byla?“ tázal se Ludvík, když jsem se toho odpoledne vrátila do paláce. „Čekal jsem na vás.“

„V Paříži,“ odpověděla jsem bez dechu. „S vévodkyní de Chartres. Stále jsem tak rozrušená, že se mi tetelí srdce. Hleďte!“ Stiskla jsem mu dlaň a přiložila si ji na hruď, zatvářil se však jaksi podivně a odtáhl se.

Změnil téma a s nesmělým úsměvem pronesl: „Vzpomínáte, že jsem vám slíbil dárek?“ Přikývla jsem. „Mohu vám ho nyní předat?“

Očekávala jsem náramek, možná náhrdelník. Když však král vytáhl z kapsy kabátu pruh purpurového hedvábí a trval na tom, abych si jím zavázala oči, jako bychom se chystali hrát na slepou bábu, probudil můj zájem. Propustil služebnictvo, chytil mě za loket a druhou ruku mi ovinul kolem pasu a sám mě vedl státními komnatami. Nebesa vědí, co si pomyslely myriády dvořanů a návštěvníků tlačících se v chodbách, když spatřily své panovníky při tak nedůstojné činnosti. Zaslechla jsem zvědavé mumlání a nejedno rozladěné a nesouhlasné zamlaskání. Zkostnatělí století dvořané si ovšem už tak mysleli, že jsme jen děti – proč bychom jim tedy nevyhověli?

Ludvík mne opatrně vedl dolů zřejmě po velkolepém schodišti hned za Herkulovým salonem a dveřmi ven na Mramorové nádvoří. Lehounký větřík si pohrával se světle modrými pery, jež jsem měla vetknutá ve vlasech. Kráčeli jsme několik yardů, dokud kamen-